

рідного краю», «Історія-плюс», «Архітектурні пам'ятки України» (розділ краєзнавства), «Краєзнавець» та інші).

Звичайно, інформатизація суспільства, що тягне за собою і інформатизацію освіти, має незаперечні переваги і недоліки. Формування універсальних умінь працювати з інформацією (знаходити, відбирати, аналізувати, оцінювати її достовірність і т.д.), є однією з найбільш актуальних завдань сучасної освіти. У свою чергу, здатність аналізувати інформацію з позиції логіки, вміння виносити обґрунтовані судження, рішення і застосовувати отримані результати, як у стандартних, так і нестандартних ситуаціях в значній мірі сприяє успішній самореалізації особистості.

Таким чином використання мультимедійних технологій дозволяє студентам навчитись самостійно мислити і осмислювати, а також структурувати й передавати інформацію, щоб інші дізналися про те, що нового відкрив для себе їх співбесідник.

Література:

1. Алексеева М., Балан С. Технология использования систем мультимедиа. - Санкт-Петербург, 2002.
2. Аубакиров Г. К вопросу об использовании интерактивных средств обучения в учебно-воспитательном процессе вуза // Вестник Карагандинского университета. Сер. Педагогика. 2008. - №4 (52).
3. Головач О., Малихін Ю. Віртуальний краєзнавчий музей: крок у майбутнє // Інноваційні технології підготовки майбутніх фахівців в системі неперервної освіти. - Житомир, 2012.
4. Малихін Ю., Головач О., Гурткова робота: метод проектів у краєзнавстві // Матеріали V Волинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції. - Житомир, 2012.
5. Основы применения мультимедиа в открытом образовании // www.ido.rudn.rw/open/multimedia/mult2.htm

Таїсія Вержанська
(м. Житомир)

НАЦІОНАЛЬНІ СТЕРЕОТИПИ ПОВЕДІНКИ ВЕРХІВКИ ПОЛЬСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ПОБУТІ ПРАВОБЕРЕЖНИХ МАГНАТІВ

Повсякденність - це культурний світ, який сприймається людьми, впливає на них і сам піддається впливу. Культурний зміст форм і умов, які поряд із досвідом попередніх поколінь організовують цю життєдіяльність безпосередньо залежать від системи цінностей і норм поведінки в даному суспільстві: особлива психологія, світосприймання, ідеали стереотипи - усі ці елементи є важливими аспектами культури повсякденності. Тому ніщо так не характеризує магнатський стан Правобережжя як культурні та побутові образи. Значною мірою на ці образи впливали менталітет та національні особливості, що склались протягом століть.

Соціально-психологічні процеси у всіх сферах соціального та духовного життя імперського (і як складової - польського) суспільства на всіх його рівнях складають одну зі сторін історичного розвитку, володіють відносною самостійністю та мають вплив не лише на соціальні та політичні відносини, а на побут. Проблема національної ідентичності тісно пов'язана із проблемою національного стереотипу, основою якого є прагнення відділити себе й «своїх» від «інших».

Аналіз національних рис у тлумаченні даної теми не випадковий, адже через призму національних стереотипів чітко виражаються етнічні своєрідності культури, особливо повсякденної.

Процеси формування української та польської нації тісно пов'язані, бо достатньо тривалий час відбувалися на спільній території. Справедливо буде зауважити, що епохальністю для обох націй відзначалося ХІХ ст. Особливістю Правобережжя протягом ХІХ ст. залишалося збереження за польською шляхтою положення провідної верстви в економічному, культурному та суспільному житті регіону. Домінанта польської еліти формувалася протягом декількох віків. З ХV ст. і до поділів Річ Посполита являла собою унікальний для історії приклад існування магнатсько-шляхетської республіки в монархічному обрисі, у котрій народом уважались лише шляхтичі (шляхта та магнати). Уявлення про ідеального шляхтича та магната було тісно пов'язане із сарматським міфом.

Сарматизм являвся важливим етапом у формуванні польської національної ідентичності. Вихідним пунктом сарматизму була характерна для епохи Відродження її пов'язана з розвитком історичної думки загальноєвропейська тенденція до пошуку історичного родоводу держав і народів. Польські історики початок цього родоводу відшукали в давніх сарматів. Сарматизм як домінуюча тенденція самосвідомості польської еліти формувалася в епоху пізнього Ренесансу на рубежі ХVІ - ХVІІ ст. у шляхетському середовищі. Основоположим становищем сарматизму став постулат про особливе походження польського народу (під яким, розумілося тільки дворянство). Сарматська ідеологія об'єднувала шляхту різного етнічного походження й протиставляла її іншим станам як «нарід шляхетський (сарматський)», та сформувала у дворянства почуття станової винятковості й переваги, переконаності в досконалості, заснованій на «шляхетській демократії». При цьому всі шляхтичі, включаючи короля, незалежно від знатності роду, формально вважались рівними, «братями» («панібратство»). Нижчі стани (городяни й селяни) стали розумітися як нащадки підкореного автохтонного населення, що не має відношення до сарматської слави. До моменту втрати політичної самостійності 1795 р. у Речі Посполитій склалася ситуація, коли представниками «польського народу» відчували себе тільки вищі верстви населення. Слово «поляк» означало «шляхтич», що, фактично, підкреслювало станову сутність Речі Посполитої [1, с.189-191]. Важливе місце серед ідеологічних категорій сарматизму займав католицизм.

В російських етнографічних описах другої половини ХІХ ст., описах мандрівників та різножанрових наративів поляк характеризується як веселий, «живий» і запальний, підвладний впливу пристрастей, керується почуттями, а не розумом - такі якості за кількістю та значимості, беззаперечно домінують серед основних «головних» польських етнічних якостей. Емоційність та запал виступали в цих текстах як вродженні польські особливості. Веселість, відкритість і пристрастність трактувались в них двоюко. Характерним прикладом позитивного сприйняття може служити думка француза Г. де Боплана, що відмічав схожість поляків з французами «в нравах и наклонностях», особливо - «у відкритому і вільному темпераменті, котрий дозволяє їм сміятися і співати без будь якої меланхолії» [2, с. 347]. Однак ці ж якості в своєму крайньому прояві деякими авторами оцінювались інакше; як відсутність у польських дворян стриманості та учтивості в звичних для європейських дворян ХVІІ ст. формах поведінки, інтерпретуючись як прояви «неєвропейськості». Ю. Немцевич, наприклад, до загальнонаціональних негативних якостей відносив: лінощі, пристрасть до розкоші і розваг (що яскраво демонструє магнатерія), образливість; тоді як К. Бродзинський, навпаки, показує позитивні якості. Особливо підкреслює любов до поезії і музики як зразок неагресивності і добродушності [3, с. 199].

Після поділів Речі Посполитої польський національний характер був переосмислений: «риси польського характеру стали розглядатись тепер через призму нової категорії - *narodowości*. Під цим розумілась оригінальність, незмінність, незалежність від історичних колізій і зовнішніх дій» [4, с. 101]. Досить цікавою є концепція польського характеру Адама Міцкевича, в якій слов'янські риси - миролюбність, веселість і «лють» - перевтілювались для польського народу в пасивність як споглядання, пристрастність і духовну екзальтацію, а протиставлення германському практицизму слов'янської легковажності - в ідею панування душі над розумом. Однією із типових польських рис, на думку Міцкевича була «веселість», котрою, як він вважав, наділені були поляки сарматської епохи. «Веселість» сарматів він розумів як одну із характеристик людини мужньої і достойної поваги [3, с.220-221].

Важливі свідчення про національний характер шляхти, її політичних та демократичних поглядах залишив письменник, журналіст, видавець та критик Фаддей Булгарин (Ян Тадеуш Булгарин, 1789-1859). «В Польщі спокон віків тлумачили про вольності і рівність, якими на ділі ніхто не користувався, окрім багатих панів, які були цілком незалежні від влади, але це була не воля, а свавілля «...» дрібна шпяхта, буйна і неосвічена, завжди знаходилась в повній залежності, хто годував та поїв її, навіть приступала до найнижчих посад панів та багатій шляхти і терпеливо зносила побої - з тією умовою, щоб бути битими не на голій землі, а на килимах, зневажаючи заняття торгівлею чи ремеслами, як непристойне для шляхетського звання» [5, с.56-58].

Кожен шляхтич вважав себе вищою інстанцією і всі вони - шляхта, а особливо магнати - заперечували загальноприйнятні норми. Для них існував один авторитет - авторитет фінансової спроможності. Г. Гачев, автор ессе «Польща» пише: «Складається таке враження, що тут постійно святкують і танцюють, і весело живуть. Безтурботність. Відчайдушність. Радість буття смакується одразу, а не відкладається на потім, про запас. Недаром і гімн Польщі - це мазурка Добровського - танцювальний ритм, а не марш». Дану думку можна пояснити негативним наслідком тих «золотих вольностей» що існували в період Речі Посполитої наприклад відомий польський феномен, так званий «ліберум вето», - «не дозволяєм». Будь який шляхтич на сеймах міг один зірвати всі рішення, якщо з ними не погоджувався. Із 18 сеймів за 17 років при Августі ІІ (1717-1733) 11 зірвано і 2 закінчилися безрезультатно. В світі того часу не було такого народу, який би користувався таким необмеженим, а точніше - «неприборканим», правом голосу [2, с.34-37].

М. Бердяев так говорить про польську душу «Польська душа аристократична і індивідуалістична до болю, в ній так сильно не лише почуття честі, пов'язане з лицарською культурою але і дурний гонор. В складі польської душі росіяни завжди поражала умовна елегантність і складність, недостатність простоти і прямоти і відштовхуюче почуття вищості і зверхності» [6, с.234].

Яскравим прикладом таких комбінацій був Ігнацій Мархоцький. ставши «повноправним і єдиним господарем Миньковецьких дібр» що на Поділлі, взявся втілювати власний план суспільно-економічних перетворень у своїх володіннях та перетворив родовий маєток в сцену, на якій проявлялися образи думок, поведінка власних, поєднання рис сарматизму та етнокультурних особливостей. Найважливішим із маєтків для Єжи Ігнація був Миньковецький ключ, яким він володів дуже оригінальним чином. Вважав себе його майже удільним володарем, надаючи собі дидакувате прізвисько «Дух і Redux у Миньківцях, Бельмонті, Отрокові і прилеглих садах Пан». Карбував власну монету, а на кордонах свого маєтку встановив стовпи з надписами: «Кордон Миньковецької Держави від... Російської імперії або Австрійської». Мав 4 резиденції, кожна з яких

використовувалась певної пори року. Єжи Ігнацій узурпував собі графський титул, який ніби то набув у Ватикані, а 1813 р. затвердив цар Олександр І. У 1806 р. за «Правом шляхетським» скасувано у володіннях Мархоцького панщину та запроваджено відносно низьку оплату за землю. Були врегульовані стосунки власника ключа з численною садибною шляхтою, створено виборний суд і адміністраційне самоврядування, до яких своїх представників делегували міщани, селяни та євреї. Найвищим органом влади була рада - правління маєтків, яка засідала або тільки у власному колі «нотабелів», або також з участю представників мицьковецького магістрату, селянства та єврейського населення. На території ключа виникли школи, шпиталь з аптекою і необхідним персоналом, польська та старовірейська друкарні, музична академія, діяли хор і оркестр. Єжи Ігнацій заснував млини, цегляні заводи, сілітрові, паперові, каретні, лакові фабрики, також суконну та по виготовленню грубих вовняних тканин (іайкі). Власник маєтків заснував також кінний завод. В сільському господарстві при обробці землі використовувався покращений посівний матеріал і нові рослини, в тому числі виноградини та сади з шовковцями. Останні для вирощування шовкопрядів [7, с. 72-75].

Література: